

СТАНОВИЩЕ

от професор, Антоний Тодоров, д.н.; Нов български университет; „Политически науки“

За дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по научна специалност 3.5. „Обществени комуникации и информационни науки“, представен за защита от Ралица Цветанова Ковачева

Дисертантката Ралица Ковачева се е обучавала по докторска програма към катедра „История и теория на журналистиката“ на Факултет по журналистика и масова комуникация в Софийския университет под научното ръководство на доц. д-р Мария Нейкова.

Представената дисертация е в общ обем от 269 страници, които включват увод, четири глави на изложението, заключение, библиография и 12 приложения. Библиографията включва 173 източника, от които 15 на кирилица, 51 на латиница, 35 документи и други източници, както и 72 медийни публикации. Общата структура на изследването, стилът на изложението, формата на представянето, позоваването на използваните източници и цялостното оформление отговарят на академичните критерии за докторска дисертация.

Основните научни и научно-приложни резултати на работата са видими преди всичко във формулирането и очертаването на изследователския предмет – центъра и периферията на европеизираните публични сфери в сравнението на медийното отразяване на европейските теми в България и Великобритания. Предметът е ясно и внимателно очертан, а емпиричният анализ е стриктно ограничен в рамките на пет месеца на 2014 г. Такова ясно очертаване на предмета, формулиран като изследване на „процеса на европеизация на националните публични сфери“ чрез една „моментна снимка“ от първата половина на 2014 г. е несъмнено добра предпоставка за едно достатъчно конкретно, но и същевременно мащабно изследване на динамиката на публичните сфери в европейските общества. Разбира се остава въпросът за конкретния избор на периода за емпиричното изследване – защо именно този период, тази година. И ако включването на българския казус в изследването изглежда обосновано за дисертация, разработена в Софийския университет, то избора на Великобритания като втори казус за сравнение, несъмнено интересен, се нуждае от малко повече аргументация – дали става дума за една повече европеизирана публична сфера, или за държава членка с особен статут в ЕС, предвид и последвалия „Брекзит“, или защото другите изследвания са я оставили настрана.

Целта на изследването е формулирана така: „да обоснове с теоретични аргументи и да провери по емпиричен път хипотезата, че по аналогия с понятията за център и периферия в ЕС, можем да говорим и за център и периферия на европеизираните публични сфери и съответно – за процес на периферизация, обратен на процеса на европеизация“. Тук се формулира, макар и неексплицитно, основният изследователски въпрос – съществува ли център и периферия в публичните сфери в една предполагаемо европеизираща се медийна среда на страните членки на ЕС? Въпросът има несъмнена изследователска стойност и отговорът му разширява представата и разбирането ни за ефектите от европейската интеграция, не само очакваните резултати на сближението (европеизация), но и на раздалечаването (периферизация).

Прави добро впечатление работата с понятията и успешното конструиране на нови понятия като „европеизация на публичната сфера“ и „периферизация на публичната сфера“. Ако първото е донякъде обсъждано, разработвано и използвано, второто е по-оригинално и е една от добрите находки на представеното изследване. Давам си сметка за трудностите по конструирането на такова понятие между три изследователски области, със сигурност свързани, но достатъчно самостоятелни: европейските изследвания, концепциите за публичната сфера и теорията за центъра и периферията в международните отношения. Смятам, че дисертантката се е справила интелигентно и успешно с това предизвикателство.

Като добро постижение на изследването също така намирам критичния анализ на теоретичните подходи към изследването на тези три области – европейската интеграция, публичната сфера и по-общо публичността и международните отношения в перспективата на световните неравенства и разделения. Доколкото мога да преценя, критичният анализ е обхванал всички ревелантни автори и техните изследователски постижения. Тук бих подсказал интересните изследвания на Vivien Schmidt за европейската интеграция и най-вече книгата ѝ „Democracy in Europe: The EU and National Politics“ (2006), която се вписва в изследователското поле на дисертацията.

„Транспонирането“ на понятията на Имануел Уолърстийн за „център“ и „периферия“ от теорията на международните отношения и изследванията на глобализацията и световния капитализъм в полето на публичните сфери изглежда оригинално и предизвикателно. Авторката е намерила добри аргументи в полза на това свое начинание е като цяло то е успешно – понятието на „периферизация на публичната сфера“ като антипод на „европеизацията“ е евристично. Въпросът ми в случая би бил, доколко то се „римува“ с понятието на „локализация“ като антипод на глобализацията (вж. Зигмунд Бауман и Улрих Бек). Понеже Уолърстийн въвежда и едно трето понятие – „полупериферия“ – доколко то би било също употребимо по отношение на публичните сфери?

Текстът показва и някои езикови затруднения, когато превеждаме на български утвърдени в други езици понятия, като например: „транзакционализъмът“ или „транзакционизъм“; „интерговернментализъм“ или „интерговерментализъм“. В случая съм срещал по-лесно произносимото „междуправителствен подход“, но това в крайна сметка е стандартно затруднение.

Емпиричното изследване е мащабно и обхваща осем медии – четири български и четири британски (24chasa.bg, Trud.bg, Segabg.com, Dnevnik.bg, The Telegraph, The Guardian, The Independent, Mail Online), като в резултат на ежедневно наблюдение на осемте издания в продължение на пет месеца са регистрирани и анализирани 3356 информационни единици. За една дисертация това е сериозен и обемен труд. Разбира се, може да се очаква малко по-детайлно аргументиране на избора на медиите – дали става въпрос за тираж, разпространение, предполагаема публика или политическа ориентация.

Като цяло обаче трябва да подчертая, че изследването е постигнало обявените си цели и задачи – структурирането му в четирите глави отговаря на трите изследователски полета, които са мобилизиране и представя детайлно резултатите от емпиричното изследване, аргументите в отговор на зададените въпроси (задачи) са приемливи и адекватни, заключенията произтичат от логиката на разсъждението. Изследването може да бъде определено като успешно.

Приносите на представената дисертация са представени в автореферата към нея. Те са обобщени така:

- Поставянето във фокуса на изследователското внимание на темата за процеса на европеизация на българската публична сфера;
- Дефинирането на понятията „център“, „периферия“ и „периферизация“ от гледна точка на концепцията за европеизация на публичните сфери;
- Анализа на първични данни, събрани чрез емпирично изследване на общо осем медии от две държави и извадка от 3356 регистрирани публикации;
- Потвърждаването с данни на лоши медийни практики, които деформират медийното отразяване и се прилагат не само по отношение на европейските теми.

Бих приел и четирите, макар и малко преформулирани. Първият е въвеждането на нов изследователски обект, вторият е конструиране на нови понятия, четвъртият е потвърждаване на изследователско наблюдение. Третият принос, като анализ на емпирични данни, е очакван за всяко едно изследване. Но във всеки случай тези приноси са достатъчни, за да бъде признато качеството на оригинално изследване на представената дисертация.

Разбира се ще отбележа, че авторефератът е прекалено обемен (81 страници, което е почти 1/3 от общия обем на работата). Давам си сметка, че една дисертация от 269 страници трудно може да се сведе до 30 страници, но именно това е и предизвикателството в един автореферат – той трябва да представи основни идеи на изследването и да спести много от аргументите, той трябва по-скоро да опише изследователската работа, а не да резюмира целия текст. Но това е също стандартно затруднение.

В заключение:

Представената дисертация е без съмнение оригинално и качествено научно изследване, което въпреки констатираните отделни слабости и пропуски, отговаря напълно на стандартите за успешна дисертация, която е напълно приемливо основание за присъждането на образователната и научна степен „доктор“ по специалността 3.5. Обществени комуникации и информационни науки на Ралица Ковачева.

проф. Антоний Тодоров, д.н.